

İCTİHAT

Senelik abone(hariç)D. 4
» » (dahil)500
6 Aylık » (dahil)260

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT
MECMUASI

Tarihi tesis: 1904
24üncü sene. No. 277-1
11 Temmuz 1929

CENAP ŞEHABETTİN İLE MÜLÂKAT

Bakırköy istasyonundan beş on adım ötede, yapraklar arasına saklanan bir binanın bahçe kapısından teklifsizce içeri girdim. Türk edebiyatının en büyük üstadını biraz münzevi, biraz da müstağni görünen bu evde bulacağımı söylemişlerdi. İki üç ayak merdivenle çıkılan kapı önünde durduğum zaman içimde mabet kapılarında giren dindarların heyecanını taşıyordum. Bana öyle geldi ki bu intizar biraz daha sürerse coşan bir ibadet hissiyle ağlayacağım. Birisi, san'atkârda Allah'tan bir parça vardır demişti. Bu sözün manasını acaba şimdi mi anlıyorum? Hakikaten ben dindar olduğum zamanlar nur yüzlü müşdidin huzurunda aynı heyecanları duymuştum. Bugün hissediyorum ki san'atkârda Allah'tan bir parça vardır ve büyük adamlar Allaha doğru giden yol üzerindeki merhalelerdir.

Masanın ve koltukların düşünceli bir misafir tavrıyla yerleştiği odada biraz bekledikten sonra Cenabı görünce bütün heyecanlarınız serin bir ruzgâr temasiyle silinir: Üstadın tevazuu o kadar saridir ki gösterdiğiniz fazla heyecan ve ihtiramla onu inciteceğinizi zannedersiniz.

— Ortalığımızın kusuruna bakmaz-

sınız efendim. Henüz yerleşmedik. Bugün taşınıyoruz da...

Cenabın yüzü çok cazip ve tamamiyle genç bir pembelik muhafaza ediyor. Şakakları saçlarının diğer kısmından daha çabuk ağarmış; başı, aralarındaki beyazlarından ziyade itina ile taranmış koyu kumral telleri gösteriyor. Belki yarım asrın buruşturmağa muvaffak olmadığı sevimli simasında tam bir sıhhat var. Zeki ve parlak gözleri daha ilk bakışta sizi teshir eder. Onun Cenap olduğunu bilmeseniz de büyük bir adam olduğunu anlarsınız.

Siması o kadar tesirli, büyüklüğü o kadar alçak gönüllüdür. Bilmem hangi edebiyat kâfiri ona «samimi değil, içi belli olmaz» demişti.

Benim nazarı dikkatimi en çok celbeden şey, bazı kimseler arasında tekrar edilen bu gibi iddialara rağmen Cenabı fevkalade samimi buluşumdur. Bundan birkaç sene evvel üç arkadaş birlikte Cenabı ilk defa olarak ziyaret ettiğimiz zaman aynı hayretler ve aynı kanaatlerle dönmüştük. O günden beri hislerimiz bizi katiyen aldatmadı. Cenabın kudret ve samimiyetine gittikçe çoğalan bir hararetle inanıyoruz. Fakat unutmayınız: Cenap her

şeyden evvel zeki bir adamdır. Budalalar onu anlayamazlar.

* *

Avrupadan yeni gelen üstada ilkönce Paristeki edebî intibalarını ve oradaki san'at muhiti ile bizim san'at muhitimiz arasında bulunan münasebetleri sordum:

— Orada üniversal bir muhit vardır. Kıymetli eserler derhal intişar eder, büyük rağbete mashar olarak muharrirlerine servet ve refah getirir. Bizde ise çok küçük bir san'at muhiti var. Biz pir aşkına çalışan dervişleriz. Bütün mashariyetimiz küçük bir zümrenin rağbet ve takdirini celbetmekten ibaret olduğu halde böyle dar bir sahada kalan şerefi bile kendimize çok görüyoruz. Müttemadiyen birbirimizi hırpalıyoruz. Orada bilâkis üdeba arasında büyük bir tesanüt vardır. Onlar ancak kendi aralarında karileri aldatmak mesleğini ihtiyar edenleri tezyif ederler. Ben bizde böyle kimselerin olmadığına da kaniim. Çünkü orada karileri aldatmak milyonlar getirir. Bizde karileri aldatanın mükâfatı hayatta bir büyük yalan daha söylemiş olmaktan ibaret kalır. Orada pek az didişme, pek çok çalışma var. Beyhude münakaşalarda vakitlerini israf edeceklerine her biri kendi mevhup ve meksup sermayesi dahilinde güzellikler yetiştirmeye çalışıyor ve bunun neticesi şu oluyor ki orada çıkan binlere mukabil bir ahât hanesi bile dolduramıyoruz.

— Ordaki yeni san'at cereyanlarında nasıl bir temayül gördünüz?

— Orada tabii mektepler var. Fakat buna eskisi kadar bağlanmayı kabul eden pek az kişi bulunuyor. En mümtaz edipler hür ve şahsî olanlardır. Meselâ Morand, Maurois, Mauriac, Montherlant — dikkat ediniz, bu isimler minle başlar. Vaktiyle tesadüf müşahirin isimlerini B ile başlatırdı. Meselâ Bourget, Barrès, Bordcau, Boylesve — hepsi zamanın en büyük üdebası sı-

rasında olduğu halde san'atleri itibariyle aralarında hiç bir rabitai iştirak görülmez. Hemen diyeceğim ki bugün edebiyatta hâkim olan nev'i şahsına inhisardır. Mamafih hepsi tahlilde itinalı, tavsifte kanaatkâr ve her şeyden ziyade, hakikate yaklaşımağa saidirler. Bizim hikâye muharrirlerimizden bu cihetlere sarfı mesai eden bilnispe az görüyorum. Birde şunu söyleyeyim ki nazım hemen hemen ihmal edilmektedir. O kadar ki bugün Fransada edebî bir eser denilse hiç bir zaman hatıra bir şiir mecmuası gelmiyor, bir roman geliyor.

— Roman lehine olarak nazımdaki bu ihmalin sebebini nerde buluyorsunuz?

— Karilerin ihmali. Bu ihmal tahminlerin çok fevkindedir. Bir misal ile izah edeyim. Pierre Benoît' nın bildiğiniz Atlantide romanı beş yüz bin nüsha basıldı, buna mukabil aynı muharririn şiir mecmuası altı bin beş yüz nüshadan ziyade satılamadı. Halbuki Atlantide'i neşrettiği zaman külliye meçhul bir muharrirdi. Şiir mecmuasını ise romanları ile âlemşumul bir şöhrat temin ettikten sonra neşretti. Eminim ki şiir mecmuasını neşir ile işe başlasaydı çok şairlerin eserleri gibi belki o da yirmi beş, otuz nüshadan ziyade satamıyacaktı.

— Acaba karilerin şiire karşı bu ihmali...?

— Çünkü kariler vakit ve nakitlerini hayat ile alâkadar olan eserlere sarf etmek istiyorlar. Romanları hayata şiirlerden daha yakın ve daha hâdim buluyorlar. Birine rağbetin, diğerini ihmalin sebebi budur. Muharrirler de karilerinin bu rağbetini mükâfatsız bırakmıyorlar. Roman her şeye müsaittir, yalnız bildiğimiz ve tanıdığımız şekildeki romanlarla iktifa etmiyorlar; tercümei halleri, tarih sahifelerini, hatta fennî mevzuları romanse etmeğe çalışıyorlar. Şunu da ilâve ederim ki bugün Fransada büyük şairler pek yoktur.

Kudretini ve büyüklüğünü herkesin takdir ettiği bir Paul Valéry var.

— Biraz da bizim edebiyatımızdan, bizim edebiyatımızın temayülllerinden bahsetsek...

— Hemen istisnasız bir kaidei tarihiye vardır: her büyük siyasî inkılâbı san'at sahalarında bir durgunluk takip eder. Bu durgunluk devresi az çok devam ettikten sonra siyasî inkılâbın cevabını san'

parlak asarını göstermeye vakit bulamadan umumî harp ve onun neticesi olarak son inkılâplar hadis oldu. Sanıyorum ki şimdi edebiyatımız o son inkılâpların bizzarure iras ettiği asabî yorgunluk içindedir. Hakikî edebiyat inkılâbımıza o yorgunluk geçtikten sonra kavuşacağımıza inanıyorum. Bunu demekle yirmi seneden beri edebiyatımızda hiç değişiklik olmadı demek istemediğimi anlarsınız. Meşrutiyetin

KİMSESİZLİK

Yıllardır ki bir kılıcım kapalı kında,
Kimsesizlik dört yanımda bir duvar gibi.
Muztaribim, bu duvarın dış tarafında
Şefkatine inandığım biri var gibi..

Sanıyorum saçlarımı okşuyor bir el,
Kıpırdamak istemiyor göz kapaklarım;
Yan odadan bir ince ses diyor gibi «gel»...
Ve hakikat bırakıyor hulyamı yarım..

Gözlerimde parıltısı bakır bir tasın,
Kulaklarım komşuların ayak sesinde...
Varsın yine bir yudum su veren olmasın,
Baş ucumda biri bana: «su yok!» desin de..

Kemalettin Kâmi

at inkılâbı verir. Meselâ Fransada İnkılâbı Kebir ile romantizm arasında otuz seneden ziyade bir zaman geçti. Biz yirmi seneden beri inkılâptan inkılâba geçiyoruz. Her inkılâbı bir vak'a takip ediyor ve inkılâp semerei san'atı vereceği sırada yeni bir inkılâp zuhur ediyor ve yeni bir vakfe meydana açıyor. Meselâ meşrutiyet milli cereyanı çıkardı. Bu cereyan edebiyatın

ilânından beri bilhassa edebiyat âlemimizde hayli tahavvüllere şahit olduk. Bu inkâr kabul etmez, fakat ben bunları geçirdiğimiz siyasî inkılâpların azamet ve ehemmiyetile münasip görmüyorum.

İstibdattan meşrutiyete, meşrutiyetten cumhuriyete geçmek siyaseten öyle büyük hatvelerdir ki edebiyatımızda meselâ aruz veznini bırakarak hece veznini kabul et-

mek gibi şekle ait ve cüz'i tahavvüllere benzemez. Ben asıl san'at inkilâbımızı bugün yetişmekte olan ve kendi eslafımızdan ziyade Avrupa üstalarını model ittihaz etmesi tabii bulunan gençlerden bekliyorum. Reşat Nuri çok kıymetli bir hikâyecidir. Fakat benim kadar Reşat Nuri'nin de bu memleket edebiyatından beklediği romancı bile o değildir. Bize onu dediğim gibi, istikbal verecektir. Kendi hesabıma bu kanaatle hali intizardayım.

— Son günlerde Hâmidin dehası hakkında bazı şeyler söylendi. Bu hususta üstadımızın fikirleri?

— Hâmit elbette dahî dir. «Dahî beynelmilel olur» davası mecruhtur. Bunun en güzel delili şudur ki dahilerin en büyüğü olduğunda şüphe olmıyan Shakespeare ancak üç yüz sene sonra beynelmilel olabildi. Halbuki Shakespeare dünyada en çok konuşulan İngiliz lisanında yazmıştı. Hâmit bilâkis medenî lisanlar arasında en az tekellüm edilen bizim lisanımızda yazdı. Diyorlar ki Hâmidin cserleri tercümeyle dayanamaz; çünkü züyufu çoktur. Bu itiraz tamamiyle Shakespeare hakkında da varittir. Hatta Voltaire o züyufe bakarak Shakespeare'in şair olmak itibariyle hiç kıymeti olmadığını iddiaya kadar varmıştı. Halbuki bugün her hangi bir Fransız edibine dünyanın en büyük şairi kimdir deseniz bilâ tereddüt Shakespeare der.

Bir şairin büyüklüğü ibda ettiği fikirlerin ve hayallerin zenginliği ve yüksekliği ile mütenasiptir. Bugün Shakespeare'e en büyük şair diyoruz, çünkü hiç bir şair onun kadar yüksek ve zengin fi-

kir ve hayal ibda etmemiştir. Hâmidin asarını da böyle zengin ve yüksek fikirler ve hayaller aramak kastiyle tettebbu edecek olursanız, garbın binde bir şairinde ondaki fikir ve hayal zenginliği ve yüksekliğini bulamadığınızı görürsünüz. Şu halde Hâmide dâhi sıfatını çok görmek münhasıran türkçe yazdığı için türklüğe çok görmek gibi olur. Hâmit Avrupanın her hangi münteşir bir lisanında yazmış olsaydı bugün şüphesiz âlemşumul bir şöhreti olurdu ve çoktan beri Nobel mukâfâtına mazhariyetle o şöhreti tarsin ederdi.

— Edebiyatımıza hizmeti?..

— Hâmidin edebiyatımıza ettiği hizmette fevkalâdedir. Edebiyatımıza garbın feyzini o getirdi. Vermediği hemen hiç bir model yoktur. Bizde bu işe Şinasi başlamıştı, fakat ancak hafif bir meyil verebildi. Bütün kuvvetiyle cereyanı garbe çeviren Hâmittir. Bunu en iyi biz biliriz. Çünkü kendisi farkında olmıyarak sarfettiği mesaiye çocukluğumuzdan beri şahit olduk...

Üstadın huzurunda daha bir saat kaldım ve muhtelif birçok meseleler hakkında fikirlerini dinledim. En basit mevzu üzerinde konuşurken en derin fikirler ortaya atan üstadın bu musahabesinde her sözün bir kıymeti ve hafızalarda kalmağa liyakati vardı. Fakat sayfelerimizin azlığı bunların kaydını başka bir zamana bırakarak bugün için üstadın sırf edebiyat hakkındaki sözlerini kayde beni mecbur ediyor.

Vasfi Mahir